

İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

TALAS SAVAŞI(751)

- Orta Asya'ya doğru yayılmaya çalışan Çinliler,Orta Asya'da fetih hareketlerinde bulunan İslam ordularıyla karşı karşıya geldiler.
- Horosan'da Çinliler ile Abbasiler arasında yapılan savaşta Türkler,İslam ordularının yanında yer almışlardır.Savaş Müslümanlar kazanmıştır.

Talas Savaşı sonucunda;

- ❖ Orta Asya Çin egemenliğine girmekten kurtulmuştur.
- ❖ Orta Asya'da İslamiyet yayılmaya başlamıştır.
- ❖ Çin'de imal edilen kağıt,Çin dışında ilk defa Semerkant'ta üretilmeye başlamıştır.

Türk dünyasında İslamiyet ilk defa Maverâünnehir bölgesinde ticaret ve ilim faaliyetlerinin etkisiyle yayılmaya başlamıştır.

KARAHANLILAR

Kurulduğu yer:Karluk,Yağma ve Çiğil Türkleri tarafından Orta Asya'da Tanrı Dağlarının kuzey ve güneyinde kuruldu.

Kurucusu:Bilge Kül Kadir Han'dır.

ÖZELLİKLERİ

- Karahanlı hükümdarları devleti Türk töresine göre idare ettiler.
- Hükümdarlar ,Türkler arasında İslamiyet'in yayılmasına da öncülük etti.**Satuk Buğra Han** zamanında İslamiyet'i resmi din olarak kabul ettiler.(920)Bu durumun sonucunda İslamiyet ,Türk boyları arasında hızla yayılmaya başladı.
- Karahanlılar Türkçeyi resmi dil olarak kullandılar ve Türkçe'nin gelişmesinde katkıda bulundular .
- Hakaniye,Müluk-i Türkistan,İlighanlılar gibi isimlerle de anılmışlardır.
- **Yusuf Kadir Han** döneminde en parlak devirlerini yaşamışlardır.

- Orta Asya'da İslamiyet'i benimseyen ilk Türk Devletidir.
- Milli kimliklerini korumuşlardır.Karahanlıların milli benliklerini korumalarında kuruldukları coğrafi bölgede yoğun bir Türk nüfus ve kültürünün olması etkilidir.
- Resmi dil olarak Türkçeyi kullanmışlardır.
- Bimarhane denilen hastaneler kurarak hastaları tedavi etmişlerdir.
- Uygur alfabesini kullanmışlar,Kutadgu Bilig,Divan-ı Lügatit Türk,Divan-ı Hikmet,Atabetül Hakayık gibi önemli Türk İslam eserlerini yazmışlardır.
- Türk-İslam kültürünün ve mimarisinin temelini atmışlardır.
- Ribat inşa ederek ticaretin gelişmesinde katkı sağlamışlardır.

Karahanlılar taht kavgaları ve Gaznelilerle mücadeleler sonucunda önce Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmış ardından Doğu Karahanlılar,Karahitaylılar tarafından Batı Karahanlılar Harzemşahlar tarafından yıkılmıştır.

SATUK BUĞRA HAN DESTANI

Satuk Buğra Han Destanında Satuk Buğra Han'ın Müslüman oluşu ve Orta Asya'da İslamiyet'i kabul edilişi anlatılır.

DİVAN'I LÜGATİ'T-TÜRK

Kasgarlı Mahmut Araplara Türkçeyi öğretmenin yanında Türk dilinin zenginliğini ortaya koymuştur.Eserde Türkçenin dil özelliklerini belirtilmiş,ses ve yapı bilgisine ışık tutulmuştur.Eser ansiklopedik bir özellikte taşımaktadır.

DİVAN-I HİKMET

Ahmet Yesevi tarafından yazılmıştır.Türk tasavvuf edebiyatının ilk örneği olarak kabul edilmektedir.

ATABETÜ'L HAKAYIK

Edip Ahmet Yükneki tarafından yazılmıştır.Hakikatların eşiği anlamına gelmektedir.Eser eğitici ve öğretici nitelikte bir ahlak kitabıdır.

KUTADGU BİLİĞ

İlk Türk-İslam eseridir.Yusuf Has Hacip tarafından yazılmıştır.Siyasetname ve nasihatname niteliği taşımaktadır.Eserde halkın hükümdara,hükümdarın da devlete karşı görevlerinden bahsedilmiştir.

GAZNELİLER

- **Kurulduğu yer:**Başkent Gazne olmak üzere Afganistan,Hindistan ve İran bölgesinde kuruldu.
- **Kurucusu:**Alp Tigin'dir.
- Hükümdarları:Alp Tigin,Sultan Mahmut(Gazneli Mahmut)ve Sultan Mesut'tur.

ÖZELLİKLERİ

- **Alp Tigin** tarafından 963'te kuruldu.Devlet ,en parlak dönemini **Gazneli Mahmut** zamanında yaşadı.
- İmparatorluk özelliğine sahip bir devlettir.Gaznelilerde saray dili Türkçe,bilim dili Arapça edebiyat dili ise Farsça olmuştur.Bu durum Türk dilinin gelişmesini olumsuz yönde etkilemiştir.
- Gazneli Mahmut zamanında Hindistan'a 17 sefer düzenmiş bu bölgede Kast Sistemini zayıflatarak İslamiyeti'in yayılmasını sağlamıştır.
- Bu seferler sonucunda Kuzey Hindistan'ı topraklarına katmıştır.
- Gazneli Mahmut'un ölümünden sonra yerine oğlu Mesut geçmiş ancak devlet eski gücünü kaybetmiştir.

- ❖ Gazneliler,bilim ve kültürün gelişmesine büyük önem verdiler.Gazneli Devleti'nin hükümdarlarından Sultan Mahmut ve oğlu Mesut,kendi saraylarında devrin en büyük bilim insanlarını topladılar. Dünyaca nl Firdevs'inin şehanamesi,Sultan Mahmut'a yazdı.
- ❖ Bu dönemin en önemli isimlerinden biri de Biruni'dir.Sultan Mahmut Biruni için ‘'Sarayımın en değerli hazinesi’’ demiştir
- ❖ Sultan Mesut Döneminde Horosan bölgesine akınlar düzenleyen Selçuklular,Nesa ve Serahs savaşlarında Gaznelileri yenmiştir.
- ❖ Büyük Selçuklular ile 1040 yılında Dandanakan Savaşı yapılmış,bu savaşta Gazneliler yenilmiş ve Horosan bölgesi Selçukluların eline geçmiştir.
- ❖ Zamanla bu savaşlardan zayıflayan Gazneliler,bölgenin yerli topluluğu Gurlular tarafından yıkılmıştır.

YIKILIŞ SEBEPLERİ

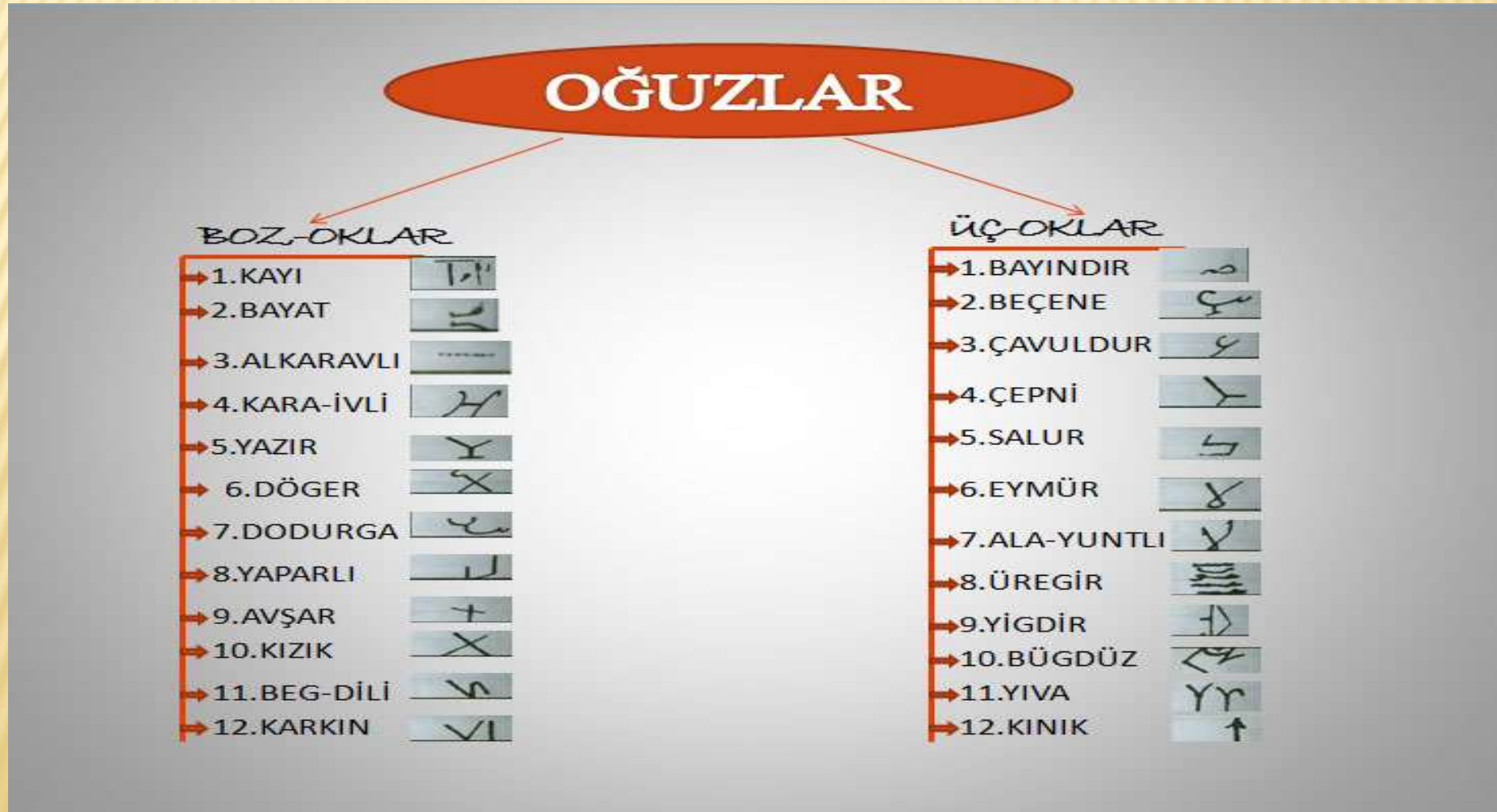
- Selçuklularla yapılan Dandanakan savaşından sonra devletin zayıflamaya başlaması.
- Gaznelilerin egemen olduğu bölgelerdeki halkın çocuğun Türk olmaması.
- Yetenekli devlet adamlarının bulunmaması.
- Ülkede iç karışıklıklarının çıkması.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1040-1157)

Büyük Selçuklu Devleti

- Büyük Selçuklu Devleti, Oğuzların **Kınık** boyu tarafından Horosan'da kurulmuştur.

- Selçuklu Devletinin temelini atan Selçuk Bey,Oğuz Yabgu Devletinin komuta kadrosundan Dukak Bey'in oğludur.Selçuk Bey Oğuz Yabgu Devleti'ne bağlı subaşı iken Oğuz yabgusu ile anlaşmazlığa düşmesi dolayısıyla Selçuk Bey kendisine bağlı Kınık boyu ile **İran'ın Cent** Bölgesine yerleşmiştir.Selçuk Bey burada İslamiyeti benimsemiştir.
- Selçuk Bey'in ölümünden sonra yerine Arslan Yabgu geçmiş daha sonra da yönetime Tuğrul ve Çağrı Beyler geçmiştir.
- **Tuğrul ve Çağrı Beyler** bölgedeki etkinliğini arttırmak amacıyla Gazneliler ve Karahanlılar ile mücadele etmişlerdir.**Nesa** ve **Serahs Savaşlarıyla** Gaznelileri yenmişlerdir.Daha sonra 1040'da Gazneliler ile **Dandanakan Savaşı** yapılmıştır.

DANDANAKAN SAVAŞI (1040)

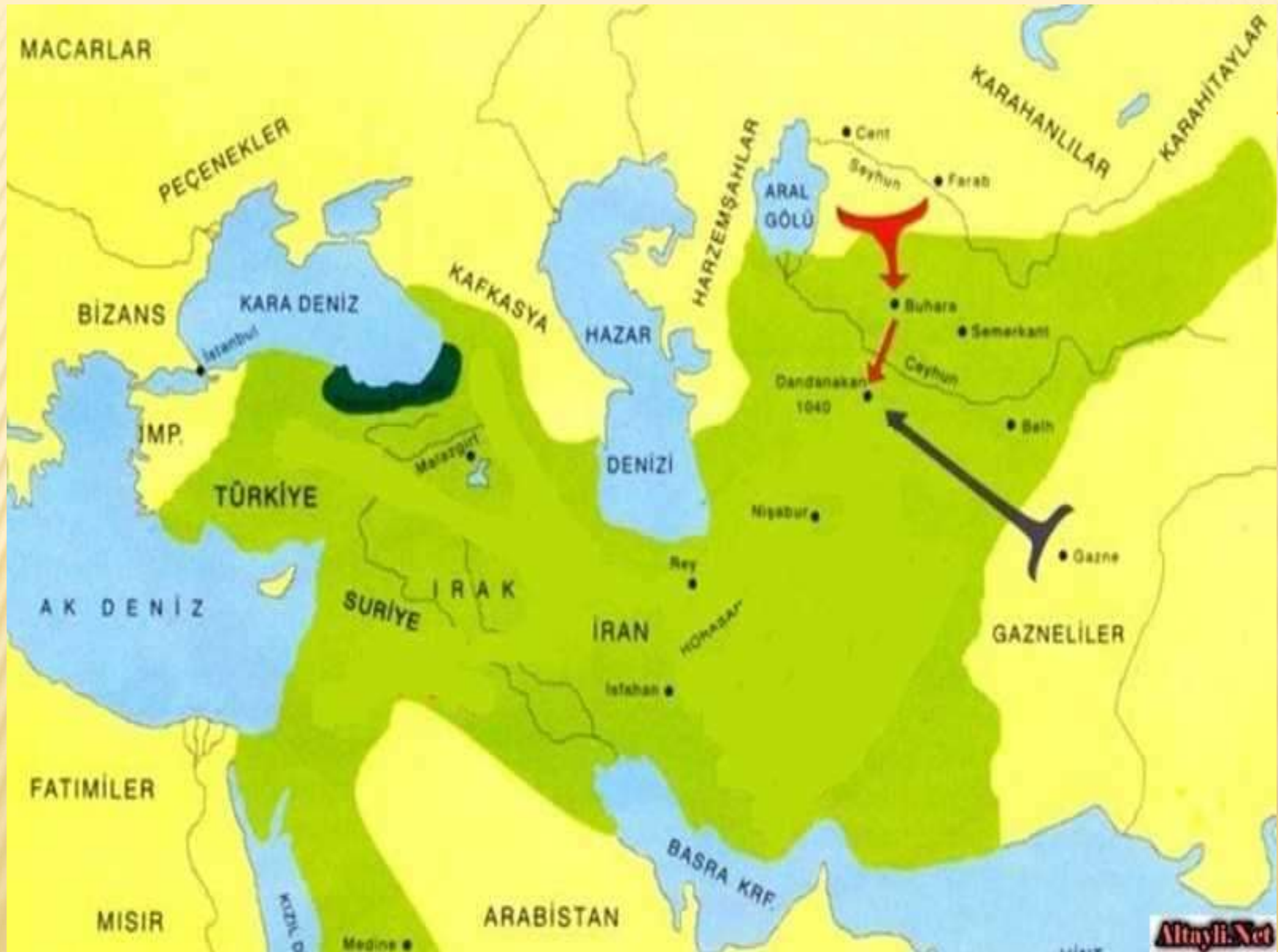
Büyük Selçuklu Devleti ile Gazne Devleti arasında yapıldı.

SEBEPLERİ

Tuğrul Bey'in bağımsızlık ilan etmesi,
Selçukluların kendilerine yurt arayışında olmaları,
Gaznelilerin,Selçukluları Horasan'dan çıkarmak istemeleridir.

SONUÇLARI

- Büyük Selçuklu Devleti,bağımsızlığını kazanarak kuruluşunu tamamlamış oldu(1040)
- Tuğrul Bey Sultan ilan edildi.Devleti Çağrı Bey ile birlikte yönettiler.
- Yenilgiye uğrayan Gazneliler bir daha eski gücüne ulaşamadı ve yıkılış sürecine girdi.
- Türklerin batıya doğru ilerleyiői hızlandı
- Rey şehri alınarak başkent yapıldı.

PASINLER SAVAŞI (1048)

- ✘ Çağrı Bey,Büyük Selçuklu Devleti kurulumundan önce 1015’de keşif amacıyla Doğu Anadolu’ya gelmişti.Bu sefer sırasında Selçuklular,Anadolu’nun Türkler için yeni bir yurt olabileceğini anladılar.

SEBEPLERİ

- ✘ Dandanakan Savaşı’ndan sonra Selçukluların batı yönünde ilerlemeleri,
- ✘ Bizans Devleti’nin Türkleri Anadolu’ya girmelerini engellemek istemeleridir.

SONUÇLARI

- ✘ Yenilen Bizans Devleti,Selçukluları siyasi bir güç olarak resmen tanıdı.
- ✘ Doğu Anadolu,Selçukluların denetimine girmeye başladı.Van’dan Trabzon’a kadar olan topraklar,Selçukluların eline geçti.
- ✘ Bizans Devleti,Büyük Selçuklu Devleti’ne vergi vermeyi kabul etmiştir.

Pasinler Savaşı,Büyük Selçuklular ile Bizanslar arasında yapılan ilk savaştır.

- ❖ Tuğrul Bey;halifelik makamına ve Bağdat şehrine hizmetlerinden dolayı halife tarafından hilatlar verilmiş,*Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı* ünvanını almıştır.
- ❖ Tuğrul Bey'in oğlu olmadığı için Çağrı Bey'in oğlu Alparslan Büyük Selçuklu Devleti'nin başına geçmiştir.
- ❖ Alpaslan ,Azerbaycan ve Gürcüstan'a seferler düzenlemiştir.Oğlu Melikşah ve veziri Nizamülmülk'ü ise Doğu Anadolu 'ya göndermiştir.
- ❖ Ani ve Kars kalelerini ele geçirmiş Bunun üzerine Abbasi Halifesi Alp Arslan'a Ebul Feth(fetihlerin babası)ünvanını vermiştir.

MALAZGİRT SAVAŞI (1071)

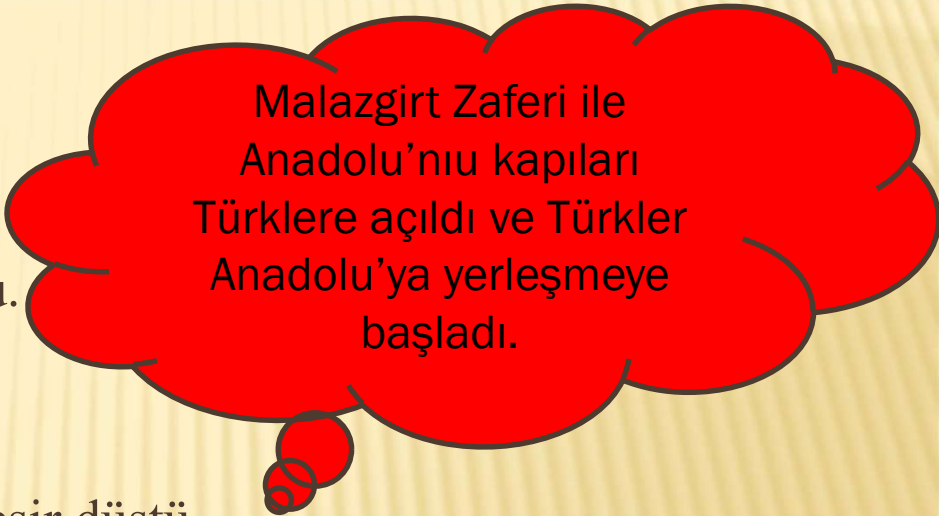
- ✘ Büyük Selçuklu Devleti ile Bizans Devleti arasında 1071'de yapıldı.
- ✘ Bizans Devleti'nin Anadolu'ya yapılan Türk akınlarını önlemek ve Doğu Anadolu'da gittikçe güçlenen Selçuklu egemenliğine karşı koymak istemesi dolayısıyla savaş yapılmıştır.
- ✘ Anadolu'ya yapılan Türk akınlarının devam etmesi üzerine ,doğu sınırını güvence altına almak isteyen Bizans İmparatoru Romanos (Romen Diyojen)büyük bir orduyla harekete geçti.
- ✘ Selçuklu ordusu,turan taktiğini uygulayarak Bizans ordusunu yenilgiye uğrattı.
- ✘ Savaş devam ederken Bizans ordusunda ücretli askerlik yapan Oğuz ve Peçenek Türkleri taraf değiştirerek Büyük Selçuklu saflarında savaşmışlardır.

Malazgirt Meydan Savaşı

SONUÇLARI

- ✖ Türkler büyük bir zafer kazandı.
- ✖ Anadolu'da ilk Türk beylikleri kuruldu.
- ✖ Anadolu'da Türkiye Tarihi başladı.
- ✖ Anadolu Türkleşmeye başladı.
- ✖ Bizans hükümdarları Roman Diyojen esir düřtü.
- ✖ Bizansların, Türklere karşı Avrupalıları kışkırtarak Haçlı Seferlerinin başlamasında etkili oldu.
- ✖ Bizans İmparatorluğu batıya doğru çekildiğı için İslam dünyası üzerindeki baskı sona erdi.
- ✖ Savaşın kazanılması üzerine Abbasi halifesi Sultan Alparslan'a 'İslam ülkelerinin sultanı' ünvanını vermiştir.

Malazgirt Zaferi ile
Anadolu'nı kapıları
Türklere açıldı ve Türkler
Anadolu'ya yerleşmeye
başladı.

- Malazgirt Savaşı;Yurtaçan,Miryokefelon Savaşı Yurttutan,Büyük Taaruz ve Başkomutanlık Savaşı ise Yurtkurtaran Savaşı olarak tanımlanmaktadır.
- Alp Arslan,Anadolu üzerine yapılan seferlerde fethedilen yerleri fetheden komutana verme geleneğini uygulamış,bu durum Anadolu'nun Türkleşme sürecini hızlandırmıştır.
- Alp Arslan çıktığı Maveräünnehir Seferinde esir alınan bir kale komutanı tarafından öldürülmüştür.Alp Arslan'ın ölümü üzerine yerine Melikşah geçmiştir.

MELİKŞAH DÖNEMİ

- ✘ Melikşah zamanında Büyük Selçuklu Devleti en geniş sınırlarına ulaştı.
- ✘ Ege Denizi'ne ve Boğazlar bölgesine kadar bütün Anadolu alındı. Bu dönemde ayrıca Gürcistan, Suriye, Filistin ve Arabistan fethedildi.
- ✘ Vezirlik görevine getiren Nizamülmülk'ün koyduğu kurallara devlet işleri düzenli bir şekilde yürütüldü.
- ✘ Melikşah döneminde tarımın geliştirilmesi amacıyla sulama kanalları yapıldı. Kara ticaretine önem verildi. Kervan yollarının güvenliğini sağladı. Ayrıca ülkenin farklı bölgelerine medreseler kurdu.
- ✘ Melikşah Kirman bölgesinde isyan eden amcası Kavurd'u ortadan kaldırdı.
- ✘ **Anadolu'nun fethi için görevlendirilen Kutalmışoğlu Süleyman Şah, İznik ve çevresini ele geçirerek Büyük Selçuklu Devletine bağlı olarak Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuştur.**
- ✘ Hasan Sabbah'ın yürüttüğü Batınilik faaliyetleri ile Nizamülmülk öldürülmüştür.

- ✓ Melikşah'ın ölümünden sonra ülke çocukları arasında paylaştırıldı.Bu durum tah kavgalarının yaşanmasına neden oldu.
- ✓ Bu dönemde Mahmut,Berkyaruk,Mehmet Tapar ve Sencer arasında taht kavgaları yaşanmış,bu dönem fetret devri olarak adlandırılmıştır.
- ✓ Fetret devri Sultan Sencer'in tahta çıkmasıyla son bulmuştur.

Melikşah Dönemi Büyük Selçuklu'nun en güçlü dönemidir.

SULTAN SENCER

- ✘ Melikşah'ın oğullarından Sencer,devletin büyük bir bölümünü yönetim altında toplayarak Merv şehrini başkent yapıtı.
- ✘ Bu dönemde gaznelilerden Gazne şehri,Karahanlılardan ise Merveraünnehir bölgesi alındı.Sultan Sencer'e Sultan-ı Azam ünvanı verilmiştir.
- ✘ Karahitaylarla yapılan **Katvan Savaşı'nda** Selçuklular yenilgiye uğradı.(1041)Bu savaşla Büyük Selçuklular yıkılma sürecine girmiştir.
- ✘ Bu savaştan sonra ayaklanan Oğuzlar üzerine gidildi.Fakat Sultan Sencer esir düştü ve kısa bir süre sonra öldü.Sultan Sencer 'ın ölümüyle Büyük Selçuklu Devleti yıkıldı.(1157)

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILMASINDAN SONRA ORTAYA ÇIKAN DEVLETLER VE ATABEYLİKLER

BAĞLI DEVLETLER

Irak Selçukluları

Kirman Selçukluları

Suriye Selçukluları

Türkiye(Anadolu)Selçukluları

ATABEYLİKLER

Salgurlular(Fars Atabeyliği)

İldenizoğluları (Azerbaycan)

Börililer (Şam Atabeyliği)

Zengiler (Musul Atabeyliği)

Beg-Tiginoğluları (Erbil Atabeyliği)

Hanedana mensup olup eyaletlere yönetici olarak atanan şehzadelere melik denilmiştir.Melikler, Atabey denilen devletin güvendiği deneyimli kişiler gözetiminde deneyim kazanmaları için Büyük Selçuklu sultanına bağlı olarak ülke yönetiminde yer alırdı.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILIŞ SEBEPLERİ

- ✘ Ülkenin haneden üyeleri arasında paylaştırılması ve taht kavgaları,
- ✘ Merkezi otoritenin zayıflamasıyla atabeylerin bağımsızlıklarını ilan etmeleri,
- ✘ Haçlı seferlerinin meydana getirdiği sarsıntılar,
- ✘ Devletin asıl kitlesi olan Türkmenlerin yönetime küstürülmesi,
- ✘ Abbasilerin, eski güçlerine kavuşmak için Selçuklular aleyhine yaptığı çalışmalar,
- ✘ Katvan Savaşı'nın yıkıcı etkisi.
- ✘ Batınilerin yıkıcı faaliyetleri

MISIR'DA KURULAN TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

- ❖ TOLUNOĞLULARI
- ❖ İHŞİDİLER (AKŞİTLER)
- ❖ EYYBİLER
- ❖ MEMLKLER

1).TOLUNOĞLULARI

- Mısır’da kurulan ilk Türk İslam devletidir.
- Abbasilerin Mısır valisi Tolunoğlu Ahmet tarafından kurulmuştur.
- Devletin asker ve yönetici kadrosu Türk, halkı Araptır. Halkın çoğunluğunun Arap olması devletin kısa sürede yıkılmasına neden olmuştur.
- Maristan adlı hastaneler yapmışlardır.
- Din ve mezhep farkı gözetmeksizin sosyal devlet anlayışını uygulamışlardır.
- Suriye, Filistin ve Lübnan bölgesine hakim olmuşlardır.
- Abbasiler tarafından yıkılmıştır.

2)İHŞİDİLER (AKŞİTLER)

- Mısır’da kurulan ikinci Türk İslam devletidir.
- Abbasi devletine bağlı bir Tevaifü’l Mülük iken bağımsızlığını ilan etmişlerdir.
- Abbasilerin Mısır valisi **Muhammed bin Togaç** tarafından kurulmuştur.
- Suriye,Filistin ve Lübnan’a hakim olmuştur.
- *Hicaz bölgesine hakim olan ilk Türk İslam Devletidir.*
- Tarih alanında önemli çalışmaları olan El Kındi bu dönemde yaşamıştır.
- Devlet iç karışıklıklarla zayıflamış,Fatımiler tarafından yıkılmıştır.

3)EYYÜBİLER

- ⇒ **Selahattin Eyyübi** tarafından Mısır'da kurulmuştur.
- ⇒ **Hıttin Savaşında** I.Haçlılara karşı başarılı mücadeleler vermiş ve Kudüs'ü geri almıştır.Bu durum III.Haçlı Seferine neden olmuştur.
- ⇒ Selahattin Eyyübi Mekke veMedine'yi ülke sınırlarına katmıştır.
- ⇒ Selahattin Eyyübi '**Hadimü'l Harameyn** ünvanını kullanan ilk hükümdardır.
- ⇒ Selahattin Eyyübi ölmeden önce devlet hanedanının ortak malı anlayışı doğrultusunda devlet kardeşler arasında pay edilmiştir.
- ⇒ Bu durum iç karışıklıklara neden olmuş ve devlet Memluk komutanı Aybeg tarafından yıkılmıştır.

4).MEMLÜKLER

- Eyyübi ordusundaki Türk komutanlardan biri olan **Aybek** tarafından kurulmuştur.
- Moğollarla yapılan **Ayn-ı Calut Savaşı**'nı kazanarak Moğolların ilerleyişini durdurmuştur.(Kutuz dönemi),**Elbistan Savaşı**yla İlhanlı hükümdarı Hülagü Han'ın Orta Doğu ilerleyişini durdurmuştur.
- Moğollar tarafından Bağdat'tan kovulan Abbasi halifesini himaye etmişlerdir.
- Memlük devleti;El Devletü't Türkiye olarak anılmıştır.
- Memlükler Türkçe'nin gelişmesine önem vermişler sözcük çalışmalarında bulunarak bölgeye Türkçe öğretmeye çalışmışlardır.
- Osmanlı ve Memluk ilişkileri ilk olarak Yıldırım Bayezit zamanında bozulmuştur.
- Yavuz Sultan Selim zamanında yapılan **Mercidabık Savaşı ve Ridaniye savaşları** sonucunda Osmalı Devleti tarafından yıkılmıştır.

